

Levendige herinneringen aan de laatste steur

TEKST: Michel Verschoor

ILLUSTRATIES: Dmitry Rogachev, Karsten Reiniers, Eugene Sergeev en Sportvisserij Nederland

Veertien en vijf waren Willem Lavooi en Janny Slingerland-Klop toen zij oog in oog stonden met de laatste in Nederland gevangen steur. Dat was in 1952. Op een zwart-witfoto uit die tijd hangt de 2,60 meter lange *Acipenser sturio* met zijn circa 100 kilo aan een zalmschouw.

Na spuurwerk zijn 'het steurmeisje' en 'de steurjongen' onlangs gelokaliseerd. Hun herinneringen bevestigen dat de laatste steur van Hardinxveld-Giessendam een echte dwaalgast was. De zeldzame bijvangst op de Nieuwe Merwede zorgde binnen de lokale visserijgemeenschap voor een volksoploop. "Mijn vader zocht me op tussen mijn kameraden en riep: "Kom ga mee, er is een steur gevangen!" vertelt Willem Lavooi (78) uit Gorinchem.

"Een steur had ik nog nooit gezien. Wel kende ik verhalen van vroeger. De steur was vastgebonden aan een zalmschouw waarmee in die tijd nog volop gevist werd met de zalmzegen. In zo'n net was die vis van dik 2,5 meter binnengehaald. Een unicum was het!"

Dodelijke klap

"De vis leefde nog, kan ik me herinneren. Het was een flinke jongen die nog driftig met de staart klapte.

"Blijf, maar uit zijn buurt," waarschuwde mijn vader, "want een mep met die staart kan dodelijk zijn." Geen idee of het klopte, maar ik bleef respectvol op een afstandje staan kijken. Mijn vader kende de visserij als geen ander. Hij had thuis een nettenkamer, was in het bezit van een grote visakte met ruime visrechten en had een stuk of acht oproepkrachten die als beroepsvissers seizoensdiensten draaiden."

Afstrijken

“Zalm was de hoofdmoot van zijn toenmalige handel. Die gingen allemaal de rokerij in en werden daarna verkocht. Maar ver voor die laatste steur werd gevangen, was de eindtijd van zalm al in zicht. De beroepsvisserij ging over op paling. Sporadisch werden voor consumptie ook grote hoeveelheden voorn gevangen. Vooral vlak na de oorlog toen er in één trek 3.000 pond boven water kwam.”

“Steur was ook prima te eten,” zei men, “maar de handel was al tijden allesbehalve gangbaar. Van steur werd kaviaar geogst wist ik, maar op de kade werd al snel duidelijk dat eigenlijk niemand nog goed wist hoe het afstrijken ging. De steur werd verkocht zoals hij was gevangen, met of zonder kuit. Of er kaviaar in zat was niet goed te zien. Kaviaar prepareren was ook al in geen tijden een Nederlandse specialiteit, dus die hele onderneming met die laatste steur was uiterst precair.”

88 gulden

In de verhandeling ‘Hardinxveld en de riviervisserij’ beschrijven D.J. de Jong e.a. dat het met die laatste steur op 26 juni 1952 inderdaad helemaal mis ging. “Toen de vissers hun vangst naast de boot hadden, maakten ze een grote fout. Ze

trokken deze wijfjessteur namelijk over de bootrand binnenboord om haar te kulken. Daarna voeren ze naar Boven-Hardinxveld, waar het gewicht geschat werd op 205 pond, met een lengte van 2,60 meter. Door het over de bootrand trekken van de vis was de kuit veranderd in een vieze brei. Zodoende had alleen het vlees waarde. Dit bracht 88 gulden op. Weer werd een hoofdstuk over de aloude mens-natuur-relatie voor ons land afgesloten.”

Visfileerder

Willem Lavooi herinnert zich nog de geur van carbol die zich in die tijd opdrong vanuit de benedenstroomse rivieren. Het vermengde zich met andere chemische luchtjes waar met tussenpozen zelfs de vis naar gingen ruiken. “Die vis was ongeschikt voor consumptie en dat was de doodsteek voor de handel en voor de zalmstand,” weet Lavooi.

“Ik heb mijn hele leven in de vishandel gewerkt, als visnijder of visfileerder. Ik was onder meer jarenlang in dienst bij Schmidt Zeevis Rotterdam. Daar kwam ik met alle soorten vis in aanraking. Alleen voor tonijn hadden we een specialist in dienst, een Marokkaan die razendsnel en uiterst secuur te werk ging. Met alle andere vissen kon ik zelf uitstekend overweg. Toch heb ik in al die jaren nooit meer een steur ➤

Postcode Loterij steunt steurenproject

In 2012 werden 47 steuren uitgezet in de Waal bij Nijmegen en in de Oude Maas bij Rotterdam. Deze herintroductie was een initiatief van het Wereld Natuur Fonds, ARK Natuurontwikkeling en Sportvisserij Nederland. Het leefgebied voor de steur is de afgelopen jaren hersteld, rivierwater is schoner en de visserij duurzamer. Daarom achten de organisaties de tijd rijp om deze indrukwekkende zoetwatervis -ouder dan de dinosaurus- weer in de Nederlandse rivieren terug te brengen.

Na meer dan 50 jaar afwezigheid is de Atlantische steur weer terug in Nederland. De actie werd in juni 2015 herhaald. In de Rijn bij Spijk, op de grens met Duitsland, zijn tientallen steuren zijn uitgezet. Het project wordt gesteund door de Postcode Loterij. Op de website www.steureninederland.nl staat meer informatie over de steur en het steurenproject.

Janny Slingerland-Klop was als vijfjarige getuige van de laatste steur die in de Rijn werd gevangen.

voorbij zien komen. Ook kan ik me niet herinneren dat er nadien in de Merwede nog steuren zijn gevangen. Als we het water weer volledig schoon kunnen krijgen, keren de trekvissen van weleer misschien nog eens terug. Ik hoor en lees dat dan ook de infrastructuur voor zalm, steur, paling en zeeforel moet verbeteren. Nou, dat zal mijn tijd nog wel duren.”

Steurmeisje

Ook de 68-jarige Janny Slingerland-Klop uit Werkendam herinnert zich de steur waar Willem op de wal bij stond. Janny is het meisje in de zalmschouw op de zwart-witfoto waar het prehistorische gevaarte mee werd aange-land. “Als vijfjarig meisje was die ontmoeting ook voor mij speciaal. Ik had nog nooit zo’n grote vis gezien.” Slingerland-Klop herinnert zich dat het bijzondere exemplaar vol trots door de vissers aan de hele buurt werd getoond. Dat gebeurde vlak bij het huis waar ze woonde. Ze bewaart thuis nog altijd een kopie van de foto en vertelt dat ze tot op de dag van vandaag iets met steuren heeft. “In

het tuincentrum ga ik altijd even kijken.”

Zoektocht

ARK Natuurontwikkeling zorgde begin dit jaar voor een ‘Opsporing Verzocht’ naar het steurmeisje en de steurjongen. Dat initiatief leidde naar de laatste ooggetuigen van de steur van Hardinxveld-Giessendam. De historische foto die de aanleiding was van de zoektocht staat volgens de organisaties symbool voor het uitsterven van de steur in Nederland. Ooit was de Rijn een van de belangrijkste leefgebieden van de Europese Atlantische steur (*Acipenser sturio*). De vis had zijn geboortegrond 800 kilometer stroomopwaarts in Duitsland, zakte in zijn jeugd de Rijn af om in de brakke delta en vervolgens in de Noordzee op te groeien. Later keerden volwassen steuren terug naar de rivier om zich voort te planten.

Vervuiling, overbevissing en grindwinning zorgden er voor dat de steur midden vorige eeuw verdwenen was. De waterkwaliteit op de rivier is

inmiddels verbeterd en de opening van de Haringvlietssluisen in 2018 maakt vismigratie mogelijk.

ARK werkt samen met WNF en Sportvisserij Nederland in een coalitie van zes organisaties van het Droomfondsproject Haringvliet, en met steun van de Nationale Postcode Loterij, aan herintroductie van een zelfredzame steurenpopulatie in de Hollandse delta en in de Rijn. Als eerste aanzet voor de terugkeer van de steur zijn inmiddels honderd gezenderde steuren uitgezet in de Rijn. Een aantal is teruggevangen en na vangstmelding weer vrijgelaten, zodat ze kunnen opgroeien, paairij worden en hopelijk terugkeren en net als vroeger de Rijn op zwemmen om te paaien. **V**

Willem Lavooi wijt de teneergang van de steur vooral aan de naoorlogse watervervuiling.

Zeven steuren in de galg

In retrospectief was de laatste in Nederland gevangen steur een dwaalgast. In een eerdere Visionairpublicatie over de teloorgang van de steur in Nederland wordt omschreven hoe rond 1600 in de IJssel nog aanzienlijk veel steur werd gevangen. In 1821 zou bij Kampen al de laatste steur uit de rivier zijn gehaald. In de benedenrivieren zijn volgens bronnen in 1896 nog 602 volwassen steuren aangeland als bijvangst van de zalmvisserij. Rond 1920 was de steur vrijwel geheel verdwenen uit de Rijn. Alleen op de Noordzee kwam in 1965 nog een exemplaar boven water.

In *Vissers van de Wal*, een boek van Dirk Kapelle (2003, Uitgeverij Verse Hoeven) met interviews met veelal gepensioneerde beroepsvissers, wordt door een aantal sprekers herinneringen opgehaald aan bijvangsten van steur. Zo herinnert tijdens het interview de dan 86-jarige Gerrit Verbeek uit Veen zich dat hij "lang geleden één keer" een steur ving in het rivierengebied. Kees van der Tak uit Woudrichem ving "er eens zeven toen we met de galg visten. Het was toen gesloten tijd voor de steuren en de vissen ging terug het water in."

Van der Tak zal een van de laatste Nederlanders zijn geweest die de steur nog heeft gegeten. "Steuren hebben van voren een gurgelgat. Daar kon je zo je hand in steken. Met een touw zo door z'n kaak legde je dan daar dan een steek op en dan trokken we 'm zo op de kant. Dan werd ie vastgelegd. Later afslaan en dan zo op de kar. Steur smaakt lekker hoor. De kuit is nog lekkerder, maar die kregen wij niet. De graten mochten we afkluiven."

Er wordt met alle macht gewerkt aan de terugkeer van 'de dinosarus' van de Nederlandse rivieren.